

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 896

מסכת בבא קמא נ"ד - ס' ♦ אהלות ג', א' - ג', ג'

בס"ד, י"ח תמוז תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ הצבע השחור וסמליו
- ♦ הצער האמיתי על חורבן הבית
- ♦ פתיחת מקור בשבת
- ♦ האם מותר לאדם להציל את חייו תוך גרימת נזק לרכוש הזולת?
- ♦ גג העץ של האלמנה

- ♦ כיצד למד החפץ חיים זצ"ל את סוגיית ערוגה
- ♦ אדם שמזיק חלון, פטור מכל תשלום!

- ♦ תרנגול הודו - מי התיר את אכילתו?
- ♦ דינו של אווז הבר
- ♦ סימני הטהרה של העופות
- ♦ מקור המנהג לאכילת עופות בעלי מסורת בלבד
- ♦ טעמו המר של התמר הכריע לגבי כשרותו של הלובב

דבר העורך

שתי עיניים

עמדנו אז, לפני כשני עשורים, קבוצת אברכים צעירים, ליד שולחנות ערוכים, בבית המדרש הקטן והחמים של סוכטשוב בבני ברק, והמתנו לתחילת האירוע - כנס ייסוד כולל "סנה משה", בראשות הגר"ח"ד קובלסקי שליט"א. לזכר הר"ר משה יצחק זיסר ז"ל.

הכל היה ערוך, הדלת נפתחה ואל החדר נכנסו שתי עיניים תכולות. ידענו כי זה האיש. התכול העמוק ריצד בתבונה ובמבט חודר, והחזיר רצון עז לתת, להאציל, להשפיע טוב ולהעניק.

אם יש עיניים המשקפות את האישיות, היו אלה העיניים של ר' מוטי ז"ל. פקחות משוננת וטוב לב מדהים בפשטותו, שכנו זה לצד זה בנפש סוערת ורוגשת. בקולו הנעים היה פותח את נאומיו בכינוסים של הדף היומי, ולהפתעתנו, תמיד, בקול השזור מבטחון של איש היודע את אשר מאחוריו ואת אשר לפניו, היתה משולבת רעידה קלה, כמו של עלה המתנדנד בעליות על מים. כששמעת את הקול הבוטח-רועד היה לך ברור שהעוצמה האישית והכלכלית לא הקשיחו מאומה בקרבן, והוא מתייחס לאנשים כ...אנשים.

דף נה/א אווז ואווז הבר כלאים זה בזה

תרנגול הודו - מי התיר את אכילתו?

מאז ומעולם, בכל עת שהתגלה עוף מסוג לא ידוע או שייבאו עופות מיבשת ליבשת, התעוררה השאלה האם עוף זה כשר הוא וראוי לעלות על שולחנם של ישראל, או שמא מן העופות הטמאים הוא, ובמשך השנים הפכה סוגייתנו לאבן פינה לביורור דינם של עופות אלו.

דינו של אווז הבר: מעניין לגלות כי העוף הראשון שדנו בו הפוסקים היה אווז הבר המוזכר בסוגייתנו הדנה בהלכות שונות המסתעפות מהלכות כלאיים, ובקשר לכך דנה הגמרא מדוע לדעת שמואל אווז הבר ואווז הבית נחשבים לשני מינים שונים.

בעל צמח צדק (סי"ט) ביקש להוכיח מסוגייתנו שאווז הבר הוא כשר. שאם לא כן, מדוע הגמרא מבקשת ומחפשת אחר שינויים שונים בין אווז הבר לאווז הבית שיוכיחו כי הם עופות שונים, הרי עצם העובדה שאווז הבר הוא טמא ואווז הבית טהור, היא ההוכחה הטובה ביותר ששני מינים המה. מוכח, איפוא, שאווז הבר הוא טהור [עיין חתם סופר, שו"ת ח"ב יו"ד סי' ע"ד, שדחה את ראייתו].

סימני הטהרה של העופות: מעיקר הדין אפשר לקבוע אם עוף זה או אחר הוא מן העופות הטהורים, על פי שלשה סימני טהרה כפי שכתב השולחן ערוך (יו"ד סי' פ"ב סעי' ב): "יש שלשה סימני טהרה: אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף ביד". אולם, נהגו ישראל שלא לאכול עוף על פי סימני הטהרה בלבד, אלא אם כן בידינו מסורת מאבותינו, שעוף זה טהור ונהגו לאכלו (רמ"א יו"ד סי' פ"ב סעי' ג).

מקור המנהג לאכילת עופות בעלי מסורת בלבד: מקור למנהג זה אנו מוצאים ברש"י (חולין סב/ב ד"ה חזיוה) המספר, כי בתקופת חכמי התלמוד נהגו לאכול עוף מסויים על פי סימני טהרה, ולאחר זמן מה ראו לפתע כי העוף דורס את מאכלו כמנהג העופות הטמאים. או אז התחוויר להם, כי בדיקת סימני הטהרה לא היתה תקינה ומאז התקבל המנהג שאין אוכלים אלא עופות אשר מסורת בידינו כי אבותינו אכלום. מעתה, בכל עת שחכמי ישראל נדרשו להכריע לגבי כשרותם של עופות שלא יידעום עד כה, הם לא הסתפקו בסימני הטהרה שעליו, אלא גם היה עליהם להכריע האם הוא בן מינו של אחד

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה יצחק זיסר** ז"ל ב"ר אהרן שרגא ז"ל

נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ז ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכטשוב בני-ברק **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אבנר רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר **אשר ושושנה אורנשטיין** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה זבולון בן דוד** ז"ל

ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע כ"ב בתמוז תשנ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים

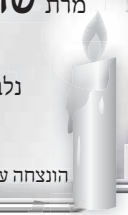
לעילוי נשמת

מרת **שרה חיה שמלצר** ע"ה

ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע כ"א בתמוז תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו משפחת **שטמברגר** שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **משה בעער** ז"ל בן ר' יהודה ז"ל

נלב"ע כ' בתמוז תשע"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה

העופות שכבר נהוג לאכול, ואזי הוא נכלל במסורת שמקובלת בידינו לגבי העוף שאנו מכירים או שמא מין אחר הוא, ומאחר שאין בידינו מסורת שהוא טהור, אין להתיר את אכילתו.

יש מסורת ויש מסורת: אולם, גם בדבר המסורת שעליה ביקשו לסמוך, דקדקו גדולי ישראל. כך היה לפני יותר ממאה שנה, כאשר אוזים מזן חדש שמקורו במעמקי רוסיה הגיעו לורשה בירת פולין, ובעל האבני נזר (שו"ת יו"ד סי' ע"ה) הכריע, שלמרות שנהגו לאכלם במקום אשר ממנו ייבאום לפולין, אין לסמוך על כך, שכן אפשר להסתמך על מסורת רק אם היא התפתחה במקום שבו מתגוררים גם תלמידי חכמים.

האם יש מסורת על תרנגול הודו? תרנגול ההודו יובא לאירופה מיבשת אמריקה. כמובן שהוא לא הגיע מאמריקה עם מסורת כל שהיא, שהרי לא היתה שם קהילה יהודית. בספרי הפוסקים מצויין, כי לא ידוע בבירור על סמך מה התפשט המנהג להתיר את אכילת תרנגול ההודו, אך מאחר שזו המציאות, דנו הפוסקים אם אמנם ראוי לעשות כן. הנצי"ב (שו"ת משיב דבר ח"ב סי' כ"ב) שדן גם הוא בנושא, כותב, כי למרות מנהגו שאין אנו אוכלים עופות שאין לגביהם מסורת, מנהג זה מתייחס לגבי **עופות חדשים בלבד**, שקבלנו עלינו לא להחליט על דעת עצמנו אודות כשרותם. אולם, לא קיבלנו על עצמנו להפסיק לאכול עופות שנהוג לאכלם, משום שאין עליהם מסורת.

דף נה/א אווז ואווז הבר כלאים זה בזה

טעמו המר של התמר הכריע לגבי כשרותו של הלולב

הלולב הקנרי יובא ארצה לפני כמאה ושלושים שנה מהאיים הקנריים שבאוקיינוס האטלנטי, וזרעים רבים ממנו ניטעו באיזור השרון ובירושלים למטרות נוי. כימי שהותו בארץ ישראל, כך ימי הפולמוס בדבר זהותו של הלולב הקנרי, והשאלה אם ראוי לקחתו לקיום מצוות ארבעת המינים. שאלה זו, היותה כר נרחב לויכוח סוער בין אגרונומים מומחים שחיוו את דעתם בדבר הכללים וההגדרות שעל פיהם אפשר לקבוע אם הוא נחשב כמין אחד עם הדקל הרגיל.

בספר ארבעת המינים, המפרט בבהירות את צדדי הספק, מביא, כי היו שטענו כי כפי שיש תפוחים השונים בטעמם זה מזה, ובכל זאת מין אחד המה, כך גם הדקל הקנרי, אינו זן אחר לחלוטין מן הדקל הרגיל, למרות שהוא שונה ממנו בצורתו, בגזעו ובעליו. לעומתם, היו שטענו כי הדקל הקנרי והדקל הרגיל, כלל אינם דומים זה לזה.

גם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לדון בנושא (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' כ"ג) ופסק נחרצות, כי הלולב הקנרי אינו כשר לברכה אפילו בדיעבד. בהכרעתו זו מסתמך בעל אגרות משה על סוגייתנו, בה מבואר, כי שינוי חיצוני במבנה גופו של אווז הבר, כגון צווארו ארוך, אינו גורם לכך שנחשיבו כמין שונה מאוז הבית, מאחר שיתכן שהם מין אחד, אך מקומות הגידול השונים שלהם משפיעים על מבנה גופם. רק השינוי האנטומי, לפיו אווז הבית מטיל כמה ביצים בבת אחת ואילו אווז הבר מטיל ביצה אחת בלבד בכל הטלה, והביצה השניה אינה מתחילה להיווצר עד להטלת הביצה הראשונה, הוא המורה לנו כי שני מינים המה. כאשר נעקוב אחר גלגוליו של הלולב הקנרי, אומר הרב פיינשטיין, ניווכח, כי נסיונות רבים מספור שנעשו במקומות רבים ושונים, **לא הצליחו לעקר את טעמו המר כלענה של פרי הדקל הקנרי**, לעומת פרי התמר הרגיל הידוע במתיקותו. הוזה אומר: לא נוכל לתלות את מרירותו של פרי הדקל הקנרי בשינוי אקלים וכדומה, שהרי גם בארץ בה גדל הדקל המקורי, אין הוא מוציא פירות מתוקים. לפיכך, הדקל הקנרי שונה בתכלית מן הדקל הרגיל, ושני מינים שונים המה.

דף נח/ב כיצד משלמת מה שהזיקה

כיצד למד החפץ חיים זצ"ל את סוגיית ערוגה

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, מביא בספרו (אור לציון ח"א חו"מ סי' ד) את דברי החפץ חיים זצ"ל, כי מסוגייתנו אפשר ללמוד עד כמה דעתנו, דעת בני אנוש, קצרה, ואין בכוחה להשתוות לדעת התורה הקדושה. שהרי, אם נשאל כל אדם, מה סכום הפיצוי שחייב בו אדם שהזיק חלון בבית חברו, ישיבו כולם כאחד, כי עליו לשלם את מחיר החלון. אולם, כפי שיבואר להלן, מסוגייתנו מוכח שאדם זה **פטור לחלוטין!**

אדם שמזיק חלון, פטור מכל תשלום! לדעת רבי שמעון, וכך נפסק להלכה (שו"ע חו"מ סי' שצ"ד סעי' ד) כאשר אדם מזיק ערוגה פורחת בגינת חברו, עליו לשלם לו את דמי הפירות שהיו בערוגה. לעומת זאת, אדם שהזיק ערוגה שפירותיה אינם ראויים לאכילה עדיין, דורשת הגמרא מן הפסוק (שמות כ"ד) "ובער בשדה אחר", ששמים את הקרקע כולה, אילו היתה עומדת למכירה בכמה היה נפחת ערכה בעקבות השחתת הערוגה, ועל המזיק לשלם הפרש זה לבעל הערוגה. עריכת שומה באופן זה מטיבה עם המזיק, שהרי אין דומה מחירה של ערוגה העומדת למכירה בפני עצמה, למחירה של ערוגה הנמכרת אגב שדה שלמה.

לדעת החפץ חיים, מסוגייתנו מוכח, כי עלינו לשום כל נזק במכלול הסביבה בה נתון החפץ הנזק. לפיכך, אדם המזיק חלון בבית, כאשר נבדוק אם מחיר הדירה ירד בעקבות שבירת החלון נמצא, כי ממחיר הדירה לא נגרע מאומה עקב נזק זה, שהרי מי הוא זה שיפחית את מחירו של חלון בודד ממחיר דירה העולה הון רב?

יש לחלק בין חפץ שעומד לתיקון לבין חפץ שהושחת לחלוטין: אולם, בעל החזון איש (ב"ק סי' ו' ס"ק ג') חולק על כך וסובר, שאין לדמות שומת ערוגה לשומת נזקים אחרים, שהרי את הנזק שנגרם לערוגה אי אפשר לתקן, וכל שנותר הוא לפצות בתשלום את בעל הערוגה. במקרה זה, כאשר אנו דנים בכמה כסף על המזיק לפצות את הנזק, קובעת התורה שיש לשום את שווי הערוגה ביחס לקרקע שבה היא גדלה. שונה הוא הדין במזיק חלון של חברו, שבמקרה זה החלון עומד לתיקון, ועל כן על המזיק לשלם לניזוק את הדמים הדרושים לתיקון החלון.

חלפו ימים, חלפו שנים, ולפני שנה נפגשנו שוב, על קברו של אביו. כל ימינו צועד האדם מבית היולדות לבית העלמין, ור' מוטי כבר ידע שהוא קרוב יותר אל היעד. קולו הצלול הדף את הבל חמת תמוז, והפעם התרגשנו לשמוע שבקול הרועד נותר בטחון, איתן ויצוק, בה' הכל יכול, שלמען תורתו הוא עשה כל כך הרבה. כששמעת את הקול הרועד-בוטח היה לך ברור שהסערה האישית והכלכלית לא מיררו מאומה בקרבך, והוא ממשיך להתייחס לאנשים בחמימות ובנעימות. ביום שיש המר ההוא, המלוח מדמעות, לפני כשלושים יום, התאספו בבית העלמין אלפי אנשים, כדי לחלוק כבוד לאיש שידע לחלוק כבוד לכולם, ומצא חן בעיני אלוקים ואדם.

צמרמורת אחזה בנו לשמע קינתו של בנך ר' דוד על האב האהוב. יש רגעים שבהם זועקת האמת מעצמה מפיו של המדבר, כמו היתה רוח קדמונית השוכנת בקרב המדבר ומעידה על נפשו. ואותו רגע מזוקק התפרץ במשפט הפרידה מהאבא המוטל למרגלותיו: "אנחנו נמשיך לעשות יותר חסד!". אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא. היה זה רגע קדוש שבו הזדקרה האמת הפנימית שירשת מהוריי ז"ל והורשת עם רעייתך תבלחט"א, לצאצאך שיחיו. ר' מוטי, אתה היית עטוף בטלית, מיתריך אינם נעים, אבל קולך הנעים ממשיך לבקוע מגרונות צאצאך. רגליך וידיך אינן נעות, אך של משפחתך - רצות להמשיך את פעלך. גם בשעת כאב וחיימום לא הבטיח ר' דוד שיבנה מגדל גבוה יותר או ירכוש קניון גדול יותר.

נעשה יותר חסד!

בקולך דיבר בנך, וכולנו קיבלנו אישור דומע למה שתמיד ידענו - כל מה שעשית, היה מהלב, למען שמו יתברך.

באותו יום שיש התכנסנו לחלוק לך כבוד, אך לא היה זה הכבוד האחרון.

בכל יום חולקים לך כבוד עשרות אלפי לומדי הדף היומי, אנשים שכבר סיימו ש"ס פעם ופעמיים, קוראי הגליון שהפצת באדיקות בכל רחבי תבל, ודירבנת לתרגומו לשפות שונות. בלשון הקודש, באידיש, בצרפתית, באנגלית ובספרדית, כולם אומרים לך, איש איש בשפתו: ר' מרדכי קלמן ב"ר משה יצחק, אתה יכול להיות גאה במה שהשארת אחריו, פועלך ממשיך. תודה על מה שהיית ועל מה שהורשת.

העולם לפני שהתחלת בפעילותך אינו אותו עולם שהותרת לאנחות.

מי יכול היום להאמין שבעיר ואם בישראל, המונה עשרות אלפי יהודים, לא התקיימו שיעורי הדף היומי? אבל זו היתה המציאות באותם ימי בראשית של מאורות הדף היומי. יחד שילבו ידיים שני אנשים צעירים, יבדלחט"א הרב קובלסקי שליט"א, ור' מוטי זיסר ז"ל, במעוף וביוזמה בלתי מצויים הם שאפו לשנות את מפת שיעורי התורה בארץ ישראל, וזכו.

עם ישראל איבד יום נקב, שאת כישורי היזמות הנדירים שלו רתם כדי ליזום פרויקט רוחני אדיר ורחב היקף, שאיש לא שיער את קצב התפשטותו ואת היקפו. שיעורים רבים כל כך של הדף היומי בארץ ובחו"ל נזקפים לזכות הפעילות המדהימה הזו, ובחללו של כל אחד מהם מרחפות מילות אש: לעילוי נשמת ר' מרדכי קלמן ב"ר משה יצחק ז"ל. ר' מוטי, אתה בודאי יודע שבשטיבל של סוכושוב ממשיך להתקיים השיעור הראשון של מאורות הדף היומי, שהשתתפת בו שנים רבות, הנמסר מאז ועד היום על ידי הגרנ"ד קובלסקי שליט"א, וליד ארון הקודש והעמוד, שגם אותם תרמת לא מכבר בנדיבות לבך, כפי שסיפר אחר מיטתך הגבאי המסור של השטיבל, ר' פנחס הי"ו, ממשכיכם ללמוד את הדף היומי, בדיוק כמו שרצית.

ר' מוטי זיסר עזב אותנו לאנחות, אך הותר מאחוריו צוואה חרותה בשמיר, שבכוחה להעניק

דף נט/ב הוה סיים מסאני אוכמי

הצבע השחור וסמליו

הגמרא בסוגייתנו מספרת, שאליעזר זעירא שרך את נעליו בשרוכים שחורים לאות אבל על חורבן בית המקדש. חכמים, שראו כי אין מנהגו כדרך כל ישראל, השורכים את מנעליהם בשרוכים לבנים, חשדו בו שהוא יהיר ונזפו בו, אך משראו כי תלמיד חכם לפניהם, הניחוהו לנפשו ביודעם, כי אבלותו על חורבן הבית כנה היא.

כידוע, חז"ל תקנו תקנות רבות כאות וזכר לחורבן בית המקדש. הגמרא (בבא בתרא ס/ב) אף אומרת, שלאחר חורבן בית המקדש השני היו שביקשו לאסור אכילת בשר ושתיית יין, אך חכמים לא קיבלו את דעתם, משום שאין הציבור יכול לעמוד בגזירה זו.

צביעת אמה על אמה בצבע שחור: אחת מן התקנות שנועדו לשמר את זכר החורבן מדור לדור, היא שיוור שטח של אמה על אמה בלתי מסוייד כנגד הפתח, וכפי שפוסק השולחן ערוך (או"ח סי' תק"ס סעי' א'): "ומשייר אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד". אלא שנחלקו הדעות, אם די בצביעת שטח זה בצבע שחור. לדעת פוסקים רבים (הלבוש, השל"ה, המג"א, העט"ז והפמ"ג), שיוור אמה על אמה בלא סיד בלבד, היא הדרך הראויה לזכרון החורבן. אולם בעל האליה רבה מביא מדברי בעל האגודה, שדי בצביעת שטח זה בצבע שחור כדי לציין זכר לחורבן. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה או"ח ח"ג סי' פ"ו) כותב, כי "הרבה חסידים ואנשי מעשה נהגו כן" וצבעו בשחור, וכי "ודאי צריך ללמד עליהם זכות".

ללימוד זכות זו מסתייע בעל אגרות משה בדברי סוגייתנו. בה אנו מוצאים את הנהגתו של אליעזר זעירא, שלבש שחורים כאות אבלות על חורבן הבית, למרות היותו תלמיד חכם המצווה להלך בבגדים נאים. הרי לנו ש"סימן אבלות", אינו כיעור הבית או הליכה בבגדים שאינם נאים, אלא אות וסימן המציין את האבלות. לפיכך, אפשר להבין את דעת הפוסקים הסוברים שדי בצביעת אמה על אמה זו בצבע שחור כדי לציין את האבלות, שהרי זכר לחורבן אינו אמור להיות דבר של כיעור אלא סמל לאבילות, והצבע השחור מסמל זאת. מעניין לציין את קושייתו של האדמו"ר מצאנז זצ"ל, מדוע נזפו חכמים באליעזר זעירא על יהירותו, ופסקו מכך רק לאחר שנודע להם כי תלמיד חכם הוא - כלום, עם הארץ אינו ראוי להתאבל על החורבן?

הצער האמיתי על חורבן הבית: מבאר האדמו"ר מצאנז זצ"ל בספרו שו"ת דברי יציב (או"ח סי' רל"ח), שעיקר האבלות על חורבן בית המקדש אינה על כך שאיננו יושבים איש תחת גפנו ותחת תאנתו, אלא על ביטול התורה, כדברי הגמרא (חגיגה ה/ב) "כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה". ממילא, רק מי שעוסק בתורה מתאבל בכנות על חורבן הבית, כיון שהוא זה המכיר בהפסד הרוחני העצום שנגרם לעם ישראל מידי יום בעטיו של חורבן בית המקדש.

דף ס/א ליהוי כזורה ורוח מסייעתו

פתיחת מקור בשבת

הגמרא בסוגייתנו מבארת, שיתכן שאדם יעשה מעשה מסויים, עליו יהיה חייב כמחלל שבת, אך יהיה פטור עליו מדיני נזיקין. כגון, אדם שליכה את האש, אך לולא עזרת הרוח היא לא היתה גדלה ומתעצמת ולא היתה שורפת. אדם זה פטור מדיני נזיקין, הואיל שבמעשהו בלבד אין משום ליבוי האש, אלא **סיוע** לרוח בלבד, ולפיכך, אין מעשה זה אלא גרמא, ובדיני נזיקין אין חייבים על גרמא. לעומת זאת, העושה כן בשבת חייב משום "מבעיר", שכן, בשבת אסרה התורה "**מלאכת מחשבת**". להבנת מושג זה של "מלאכת מחשבת", נוכל להעזר בדוגמה שמביאה הגמרא, לגבי אדם הזורה חיטים בשבת והרוח מפרידה את הפסולת מן הגרעינים. אדם זה חייב על מלאכה מדאורייתא למרות שהרוח היא זו המפרידה את הפסולת מן הגרעינים. בביאור הדבר מסביר רבינו חננאל (שבת קכ/ב ד"ה אמר רב יהודה), שהואיל ועל ידי פעולותיו מתקיימת מלאכה שהוא **חושב** עליה וחפץ בה, הרי הוא עובר על איסור תורה [עיי' ברא"ש בסוגייתנו החולק ומפרש באופן אחר].

מפורסמת היא השאלה ההלכתית, אם בשבת מותר לפתוח את דלת המקרר החשמלי, כאשר המנוע אינו פועל. כידוע, מנוע המקרר מופעל על ידי ווסת חום [טרמוסטט], האחראי על הדלקת המנוע ועל כיבוי בהתאם לתנאי הקור והחום השוררים במקרר. לפיכך, מאחר שעם פתיחת דלת המקרר נכנס לתוכו חום הגורם להפעלת המנוע, יש לברר אם בשבת מותר לפתוח את המקרר כאשר המנוע אינו פועל.

בעל חלקת יעקב (שו"ת או"ח סי' ע"ו ע"ה) הכריע, כי בשבת אסור לפתוח את דלת המקרר כאשר מנועו אינו פועל. שכן, הפותח את דלת המקרר, גורם לכניסת אויר חם שיפעיל את המנוע, ובכך, הוא נעשה שותף להפעלת המקרר, ואף שאין הוא מפעילו בעצמו, זוהי "**מלאכת מחשבת**" המוזכרת בסוגייתנו, היינו: שאסור לעשות פעולה מתוך מחשבה ורצון שבעקבותיה תתבצע מלאכה. הואיל וברור לכל שהפוחת דלת מקרר מעוניין בהפעלת המנוע בעת כניסת האוויר החם, כדי שמוצרי המזון שבתוכו לא יתקלקלו, לפיכך, בשבת אין לפתוח את דלת המקרר, אלא כאשר המנוע פועל, שאז פתיחת הדלת אינה גורמת להפעלת המנוע.

אולם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה ח"א סי' י') חולק על כך, ומאריך לבאר מדוע לכתחילה מותר בשבת לפתוח את דלת המקרר גם כאשר המנוע אינו פועל. אחד מטעמיו הוא, שאין לדמות מלאכת "זורה" לפתיחת מקרר. שהרי הזורה ברוח עושה פעולת זריה והרוח בוררת את המוץ מן הגרעינים **בהמשך ישיר** לפעולתו. לעומת זאת, לאחר פתיחת דלת המקרר נדרשות כמה פעולות הגוררות זו את זו כדי להפעיל את המנוע: החום גורם להתפשטות גאז, המנפח את המפוח, שמחבר את הזרם, ואין הוא מופעל באופן מיידי עם פתיחת דלת המקרר. עקב כך, ברור, איפוא, שאין לייחס את הפעלת המנוע לאדם שפתח את דלת המקרר.

כוחות לאנשי-רוח נוספים שאומתנו כמהה להם: גם אנשים בודדים יכולים לחולל מהפכה גדולה בקרב רבים, אם היא באה מעמקי הלב. נזכור כי אין מדובר באיש שחי לפני מאתיים שנה, אלא ביהודי שחי בתוכנו, בתקופתנו, ובקרב התעוררה רוח ה' לפעול לדברים שבקדושה.

לומדים יקרים. ביום י"ז בתמוז, יחול יום השלושים לפטירתו. לפני תחילת שיעור הדף היומי ביום זה, נאמר יחד, רבבות אלפי ישראל השוקדים על תורת ה' בזכותו: יהא לימודנו לעילוי נשמת הר"ר מרדכי קלמן ב"ר משה יצחק ז"ל. תהיה נשמתו צרורה בצרור החיים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה, כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק, ספס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נה/א הרואה טי"ת בחלומו סימן יפה לו

מיהו "המספר החזק"

בסוגייתנו נאמר שהרואה בחלומו את האות טי"ת סימן יפה הוא לו. רבות האריכו המפרשים לבאר מדוע חלום על התיבה טי"ת דווקא מהווה סימן יפה לחולם עליה. הגאון רבי יוסף חיים מביא על כך פירוש מעניין.

הגמטריה של האות ט' היא הסיפרה 9. ספרה זו מסמלת חוזק ועמידות שלא תימוט לעולם. וכל כך למה?

לעילוי נשמת

מרת **דאבריש וידבסקי** ע"ה

ב"ר אברהם וסרצוג ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חנה שרה גלדצהלר** ע"ה

ב"ר נפתלי שמואל ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תשכ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו ר' **לוסיאן גלדצהלר** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **אלישבע שרה ארדן** ע"ה

ב"ר מאיר אליעזר ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל

ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשכ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **אברהם הנדלר** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

לסיום, מן הראוי לציין, כי כדי לצאת מן הספק נוהגים רבים וגם טובים כעצתו של בעל מנחת יצחק (ח"ב סי' ט"ז), שהציע לחבר את המקרר לשעון שבת. כך, בזמן שהמקרר מנותק לחלוטין מזרם החשמל, אין כל בעיה לפתוח את דלת המקרר, מאחר שהמנוע אינו מסוגל לפעול בשעה שהוא מנותק מן הזרם. (עיין עוד בספר שמירת שבת כהלכתה פ"י סעי' י"ב).

דף ס/ב מהו להציל עצמו בממון חבירו

האם מותר לאדם להציל את חייו תוך גרימת נזק לרכוש הזולת?

הגמרא בסוגייתנו מספרת, שהפלשתים, אויביו של דוד המלך, היו מסתתרים בתוך שדות תבואה, ועל כן הוא שאל את חכמי הסנהדרין, אם הוא רשאי להצית את שדות התבואה הללו שהיו שייכים ליהודים. חכמי הסנהדרין השיבו לו, כי אף על פי שאסור לאדם להציל את עצמו בממון חבירו, אך לו מותר לעשות כן, שהרי "מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו".

לכאורה, מדברי הגמרא משמע, כי הסנהדרין פסקו שאסור לאדם להציל את חייו על ידי גרימת נזק לממון חבירו, אלא עליו למסור את נפשו ובלבד שלא להזיק את ממון חבירו. ואכן, בעל בנין ציון (סי' קס"ז) סובר, כי זוהי דעת רש"י (ד"ה ויצילה) בסוגייתנו. אלא שרבים הם המפרשים התמהים על כך, שהרי מדובר בפיקוח נפש, ועל כן הם מבארים שרש"י סובר כדעת בעלי התוספות (ד"ה מהו) והרא"ש בסוגייתנו, שאין כל ספק שאדם רשאי להזיק את ממון חבירו כדי להציל את עצמו, ושאלת דוד המלך היתה אם לאחר מכן עליו לשלם לחבירו על הנזק שנגרם על ידו, ועל כך ענו לו חכמי הסנהדרין, שהמזיק חייב לשלם, אך הוא פטור משום היותו מלך.

ואמנם, פסק השולחן ערוך (חור"מ סי' שני"ט סעי' ד'), שאדם הנמצא בסכנת חיים רשאי להזיק את ממון חבירו כדי להציל את עצמו, אך זאת עליו לעשות מתוך ידיעה שמוטלת עליו החובה לפצות את בעל החפץ שניזוק. אולם, המהר"ם שיק (יור"ד שם"ז שם"ח) מצוין, כי אדם שאין בידו די ממון כדי לשלם עבור נזקיו, רשאי להזיק את ממון חבירו למרות ידיעתו שאין באפשרותו לשלם עבור הנזק. **גג העץ של האלמנה:** שלהבותיה של דליקת ענק שפרצה בעיר מטרסדורף ביום י"ח באדר ב' ה'תקס"ב, כילו בתי עץ רבים של היהודים. פרנסי הקהילה חששו, שגם בית הכנסת יעלה באש על ספרי התורה שבו, על כן הורו לשבור ולהסיר את גג ביתה של אלמנה שהתגוררה בסמיכות לבית הכנסת, כדי ליצור חיץ בין האש לבית הכנסת.

כאשר נרגעו הרוחות הורה החתם סופר (שו"ת ח"ב יו"ד סי' רל"ט) לגבאי הקהילה לשלם לאלמנה את דמי הנזק שנגרם לה, שהרי אפילו אדם המציל את נפשו בממון חבירו, חייב לפצותו על הנזק שנגרם לו. בדבריו הוא הוסיף, כי אין לטעון כלפיה שממילא היה ביתה נאכל בשריפה הגדולה, כיון שבאותה שעה בה הוסר גג ביתה, לא היתה כל וודאות שהאש אכן תאחוז בביתה. בנוסף לכך, יתכן שהיו מתקיימים בה דברי אב"י (סוכה נו"ב) "טוב לצדיק - טוב לשכנו", ושכנותה לבית הכנסת היתה מצילה את ביתה.

כאשר נכפיל את הספרה 9 הרי לפנינו הספרה 18. כמה הם 18 בגימטריה קטנה? 9. גימטריה זו מתקבל גם בספרה 36 שהיא תוצאה של השלשת המספר 9 וגם בספרה 72 ובספרה 144. ככל שנכפול את התוצאה, תמיד נקבל גימטריה שמספרה הוא 9. נמצא, שזה המספר לא ימוט ולכן הוא מסמל סימן טוב.

דף ס/ב כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר

מדוע צוחקים הכלבים?

בסוגייתנו מובא כי כאשר מלאך המוות בא לעיר, הכלבים בוכים. ואילו כאשר אליהו הנביא מגיע אל העיר, הכלבים צוחקים.

נשאלת השאלה, מניין להם לכלבים על בואו של מלאך המוות או של אליהו הנביא. וגם אם הם יודעים על כך, מדוע הדבר גורם להם לפרצי בכי וצחוק?

הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל (בסוגייתנו) מבאר זאת בפשטות. כידוע, אליהו הנביא מגיע למקומות יישוב כדי להשתתף כסנדק בבריתות ילדי ישראל. כאשר עורכים ברית מילה, גם מכבדים את המשתתפים בסעודה מכובדת, ממנה גם נהנים הכלבים לאחר מכן, כאשר האשפתות עולות על גדותיהן...

לעומת זאת, כאשר מלאך המוות מטיל את חיתתו על העיר, ומגיפות ומחלות גורמים לאנשים להסתגר בבתיהם, איש אינו עורך סעודות מפוארות, האורחים מדירים את רגליהם והאשפתות ריקות גם הן.

נמצא, שלעיתים פניהם של הכלבים משמשות כמד למצב רוחם של בני העיר...

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

